

PER VENTURA, LES PEL·LÍCULES NO S'ESCRIUEN?

Juan Jesús Aznar
Director d'ENCESA LITERÀRIA

Quan vam iniciar la singladura d'aquesta edició d'ENCESA LITERÀRIA, una resposta del cineasta i escriptor Gonzalo Suárez va servir, a manera d'introducció, per demanar la col·laboració de molts dels redactors d'aquesta revista, més en concret, d'aquells que ens han ajudat a escriure el guió del «Quadern Central», dedicat a la relació entre el cinema i la literatura. I, ara sí, transcripció, no literalment, les paraules del director de cinema i escriptor asturià. Li van preguntar per què havia abandonat la literatura pel cinema i l'autor va respondre: «Per ventura, les pel·lícules no s'escriuen?». D'aquesta resposta, probablement no literal i incompleta, va néixer la idea de dedicar un conjunt d'articles a indagar i aprofundir en aquest fil conductor.

En la immersió lectora, per entendre els vincles entre les dues formes d'expressió, m'he trobat amb un poema manifest de Vladimir Maiakovski:

Per vosaltres, el cinema és un espectacle.
Per a mi és gairebé una concepció del món.
El cinema és el vehicle del moviment.
El cinema és el revulsiu de les literatures.
El cinema és el destructor de l'estètica.

En una societat digital, permanentment connectada, el cinema s'ha hagut d'adaptar a aquesta nova realitat, com també ho ha fet la literatura. Les dues formes d'expressió s'han de obrir a nous suports, en els quals les pel·lícules no només es veuen en sales fosques que conviden a somiar o a la sala d'estar de casa nostra. Els llibres editats, en suport paper, conviuen amb les lectures digitals: qui ens havia de dir que es podia portar en una tauleta o en un llibre electrònic tota la nostra biblioteca? Sigui com vulgui, són les paraules les que narren la història explicada en imatges, o les evoca en la nostra fantasia quan llegim.

Helen Chandler, una actriu nord-americana, ens ajuda amb una frase feliç a resumir aquesta relació entre literatura i cinema: «Els escriptors em van donar els millors diàlegs i la pitjor vida». Que les seves paraules serveixin, doncs, per dialogar i presentar els autors que col·laboren en aquest número d'ENCESA LITERÀRIA.

A propòsit de la creativitat, hi ha un múscul que desenvolupa aquesta qualitat humana, i ens conviden a conèixer aquest múscul de la imaginació les paraules escrites d'Andreu Martín. L'article d'Esteve Riambau ens ajuda a comprendre la vinculació entre la paraula i la imatge. I Roberto Pla descriu la visió que ens ha mostrat el cinema sobre la societat digital, quan la aquesta era tot just un esbós d'una realitat futura. Cal destacar especialment l'assaig de Dani Torrent, «El naixement del cinema dins de la història de la representació pictòrica», per endinsar-nos en els llaços de la imatge en moviment amb la representació del món que ens ofereix la pintura. La visió de l'espectador sense cap més adjectiu, la poètica de qui busca sempre la mateixa fila de seients i s'asseu a la mateixa butaca a la sala de projecció i espera el miracle del maridatge de literatura i cinema per sentir l'emoció d'un idil·li amorós de pel·lícula, el signa, en aquest quadern, Custòdia Compartida.

Sense sortir dels temes dels quals es tracta en aquest «Quadern Central», cal esmentar la glossa de l'arxiu de cinema de Lluís Benejam, un impressor que va començar la seva col·lecció sobre el cinema recuperant vells programes de mà i que, pacientment i ordenadament, ha creat un arxiu

cinematogràfic que il·lustra exposicions dedicades al setè art i que és visitat digitalment per curiosos i estudiosos.

Per concloure, cal esmentar la conversa que vam tenir amb el polític i cineasta Pere Portabella. Junts construïm un discurs per fixar en paraules la visió d'un director de culte, les anècdotes i els secrets d'algunes de les pel·lícules més significatives i admirades de la nostra història del cinema, en les quals va exercir l'ofici de productor, i acabem amb la seva encertada radiografia de la política actual, lluny del cinisme i l'escepticisme, amb l'esperança que aquesta crisi sistèmica desperti en les ciutadanes, i que ens fa recordar una frase de Douglas Sirk: «Quan comença el drama? El drama comença quan algú pregunta per què?».

Ara, per ser ordenats i coherents amb el sumari, fem una invitació al lector perquè s'aturi en la imatge i en les paraules en què es mostra i es presenta la biblioteca de Ramon Plandiura, una biblioteca de novel·la negra, on molts dels personatges surten d'entre les lletres i s'apropien de la cara i dels cossos de mítics actors i actrius, que van exercir el rol d'esdevenir aquests personatges literaris i fer-los de carn i ossos i alliberar-los, d'aquesta manera, dels seus mons de paper.

Aquest editorial necessita una banda sonora. La busquem en el «Quadern de Música», en el qual podem llegir les paraules que Ramon Moreno dedica a Pau Riba, el trobador elèctric, el músic en què l'inconformisme i la literatura es donen la mà:

Taxista, porta'm al cel,
és que busco feina i potser al cel n'hi haurà.
Ja la terra és plena de plegats de mans!

Un cop escoltades, en la nostra memòria, les cançons del cantautor, canviem d'audició i girem full per escoltar les músiques que s'interpreten en les misses de difunts: escoltem els rèquiems i pensem si aquestes composicions s'escriuen per ser escoltades en el trànsit que ens acomiada de la vida o bé simplement per emocionar-nos.

El «Quadern d'Art» està dedicat a les dones il·lustradores. Les paraules de Caterina Riba i Carme Sanmartí ens introdueixen, amb l'article «Il·lustradores a Catalunya. Els reptes de les noves generacions», en les obres de Carme Segòvia, Júlia Sardà, Marta Altés, Rebeca Luciani, Raquel Riba Rossy i Sonia Pulido i, cosa més important, en la seva visió il·lustrada del món. A més d'incloure totes les il·lustradores esmentades, es fa un breu recorregut per l'aportació històrica de la dona en l'àmbit de la il·lustració i es constata l'esforç afegit que han hagut de fer pel fet de ser dones. Això ens porta a reivindicar la seva feina i advocar per un futur en el qual esperem que les persones tinguem una igualtat de drets i deures sense fer cap distinció pel gènere al qual pertanyem o el color de la nostra pell o el nostre origen.

En el «Quadern Literari» ens trobem amb les sentides paraules d'Henar Galán, que en el seu text, «A Guayaquil amb Leopoldo María Panero», rememora el viatge que va fer a l'Equador amb el poeta tocat per les muses de la inspiració i pels dimonis de la bogeria. Un home desvalgut que, alhora, és el nostre particular Peter Pan de la poesia. El relat també evoca l'amistat de l'autora amb les persones que van influir perquè ella fes aquest viatge a la ciutat equatoriana com a acompanyant de Panero, entre les quals esmenta Roberto Bolaño. Ens convida a recordar-los, a ell i el poeta, i a no deixar-los sols a les prestatgeries de les biblioteques.

Eusebi Ayensa ens introdueix en els poemes de Sebastià Pons: «Pons, per als crítics francesos, és un poeta català (malgrat que bona part de la seva prosa literària i gairebé tota la seva obra assagística siguin redactades en francès), i per als catalans —el condemnen injustament a un localisme que no mereix— és, només, el gran poeta del Rosselló». El poeta va dedicar els poemes que presentem

en aquestes pàgines al Port de la Selva, aquest racó del nostre Empordà, en el qual s'il·luminen aquestes «enceses», aquests somnis de paraules que es miren al mirall de «la mar d'Amunt».

Antoni Clapes escriu sobre el trentè aniversari de l'editorial Cafè Central, dedicada a publicar poesia: «Cafè Central es va endinsar en el camí de l'edició de *plaquettes*, que es venien en les lectures fetes a bars, simbòlicament, al preu d'un cafè. Aquesta doble acció, publicar i difondre textos poètics, és i ha estat el nucli de la intenció de Cafè Central, i no es concep l'una sense l'altra», paraules que prologuen un petit ramell de poemes, a manera d'antologia, de qui ha estat en la gènesi i en el viure dels versos.

Helena Vidal selecciona cinc relats curts de Joan Frigolé: «Tàntal», «Una filleta tardana», «Millor restar a casa», «El dia que vàrem ser plenament ecològics» i «Un profeta als Pirineus».

Josep Maria Vila Medinyà fa un assaig sobre l'erotisme literari del segle XIX: «Els poemes que avui presentem són, segons Pep Vila, els pecats de joventut d'un autor mataroní de mitjan segle XIX, Marcelo Fradera Anglada, en plena flor de salut carnal. El context social de l'època no era gaire favorable a aquests tipus de versos, aquesta mena d'*ars eròtica* censurada per l'autoritat i per l'Església en defensa d'una vida casta, de la institució matrimonial com a regla de conducta, en el marc d'una societat benpensant i puritana».

Sense nostàlgia d'aquesta època, ni de la daurada del cinema, quan els millors escriptors de pel·lícules, les estrelles més rutilants, els millors tècnics i els diners abundants produïen obres d'art, volem acomiadar aquestes línies introductòries amb l'ensenyament de Confuci:

M'ho van explicar i ho vaig oblidar;
ho vaig veure i ho vaig entendre;
ho vaig fer i ho vaig aprendre.

O això hem intentat.

BIBLIOTECA

Una biblioteca de novel·la negra

Ramon Plandiura

QUADERN CENTRAL: CINEMA I LITERATURA

El múscul de la imaginació

Andreu Martín

El naixement del cinema dins la història de la representació pictòrica

Dani Torrent

Conversación con Pere Portabella. El aprendizaje del tiempo.

Juan Jesús Aznar

La palabra y la imagen

Esteve Riambau

Una primera aproximación

Javier de Lucas

Hackers de película. La representación del ciberespacio en el cine

Roberto Pla Aragonès

Literatura y cine: Un romance de película
Custòdia Compartida

Del paper al bit. L'arxiu-col·lecció de Lluís Benejam
Juan Jesús Aznar

QUADERN DE MÚSICA
Un réquiem es algo que uno compone para sí mismo
Juan Jesús Aznar

Pau Riba, trobador elèctric.
Ramon Moreno

QUADERN D'ART
Il·lustradores a Catalunya. Els reptes de les noves generacions
Caterina Riba i Carme Sanmartí

QUADERN LITERARI
Cafè Central
Toni Clapés

A Guayaquil amb Leopoldo María Panero
Henar Galán

Nota sobre Port de la Selva en la poesia de Josep Sebastià Pons
Eusebi Ayensa

Cinc relats curts
Joan Frigolé i Reixach

Fradera: Poemes eròtics del segle XIX
Pep Vila